

Τυπογραφία & Μεταξοτυπία

ΣΧΟΛΕΙΟ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

14–18 ετών, 3 ώρες, 3-4 διδακτικές ενότητες

Ύφασμα, Μεταξοτυπία

Εργαστήριο Εκτύπωσης και Διαφήμισης, Τυπογραφία,

Γραφιστική, Χέρμπερτ Μπάγιερ

B
A
U
H
A
U
S
19

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΥΛΙΚΑ

Χαρτί καρτέ, μολύβια, μαρκαδόροι, 1 τελάρο μεταξοτυπίας DIN A4 ανά ομάδα 5 συμμετεχόντων, πάνινη τσάντα ή άλλα υφασμάτινα είδη, 1 ξύστρα αφαίρεσης χρώματος ανά ομάδα, μελάνι μεταξοτυπίας για εκτύπωση σε ύφασμα, σπάτουλα, σφουγγάρι, αυτοκόλλητο κομμένο στο μέγεθος του πλέγματος, φαρδιά χαρτοταινία, ψαλίδια, από 1 χαρτόνι ως επιφάνεια εργασίας ανά ομάδα

ΟΔΗΓΙΕΣ

Αυτή η ενότητα προσφέρει μια εισαγωγή στην εξέλιξη της τυπογραφίας στο Bauhaus της Βαϊμάρης με Δασκάλους του σχετικού εργαστηρίου τον Λάζλο Μοχόλυ-Νάγκυ και τον Βασίλι Καντίνσκι, όπως και στη Σχολή του Ντέσσαου, μεταξύ άλλων, με Δάσκαλο τον Χέρμπερτ Μπάγιερ, ενώ ταυτόχρονα οι συμμετέχοντες θα γνωρίσουν μία από τις σημαντικότερες τεχνικές εκτύπωσης: τη μεταξοτυπία. Καταρχάς θα παρουσιαστούν παραδείγματα διαφόρων σχεδίων από βιβλία και ιστοσελίδες, μεταξύ των οποίων οι γραφικές απεικονίσεις και τα προσανατολισμένα σε βασικά γεωμετρικά σχήματα σχέδια του Χέρμπερτ Μπάγιερ και του Γιόζεφ Άλμπερς. Στο επόμενο βήμα οι συμμετέχοντες θα ετοιμάσουν δικά τους σχέδια και θα τα τυπώσουν μέσω μιας απλουστευμένης διαδικασίας μεταξοτυπίας σε πάνινες τσάντες ή ρούχα που έχουν φέρει μαζί τους.

Βήμα 1: Προσανατολιζόμενοι στα παραδείγματα του Χέρμπερτ Μπάγιερ και του Γιόζεφ Άλμπερς, οι συμμετέχοντες θα σχεδιάσουν σε μικρές ομάδες 4-5 ατόμων γράμματα και γραφιστικά στοιχεία, που θα βασίζονται στα βασικά γεωμετρικά σχήματα, όπως το τετράγωνο, τον κύκλο και το τρίγωνο.

Βήμα 2: Οι συμμετέχοντες θα παρουσιάσουν στις υπόλοιπες ομάδες τα σχέδιά τους και θα συμφωνήσουν ένα γράμμα, μια λέξη ή ένα κολλάζ πάνω στο οποίο θα δουλέψουν από κοινού.

Βήμα 3: Τα σχέδια θα μεταφερθούν από το χαρτί στο αυτοκόλλητο, το οποίο στη συνέχεια θα κοπεί προσεκτικά με κοπίδι και ψαλίδι. Εάν χρειάζεται να χρησιμοποιηθούν δύο ή περισσότερα χρώματα, η εκτύπωση πρέπει να γίνει σε περισσότερα βήματα (αυτή η εκδοχή ενδείκνυται περισσότερο για εξασκημένους ή μεγαλύτερους σε ηλικία συμμετέχοντες).

Βήμα 4: Το αυτοκόλλητο θα κολληθεί πάνω στο πλέγμα. Ο καλύτερος τρόπος για αυτό είναι δύο συμμετέχοντες να πιέζουν το τελάρο στην επιφάνεια εργασίας, ώστε να μην κουνηθεί, ενώ δύο άλλοι συμμετέχοντες θα κολλούν το αυτοκόλλητο πάνω στο πλέγμα ομοιόμορφα και χωρίς κενά αέρα ή τσακίσματα. Οι άκρες στερεώνονται και καλύπτονται με χαρτοταινία.

Βήμα 5: Το ύφασμα στο οποίο θα γίνει η εκτύπωση απλώνεται στην επιφάνεια εργασίας έτσι ώστε να είναι ίσιο. Το πλέγμα τοποθετείται με τέτοιο τρόπο ώστε το σχέδιο να βρίσκεται στο σωστό σημείο. Δύο έως τρεις συμμετέχοντες

κρατούν το τελάρο της μεταξοτυπίας από διαφορετικές πλευρές σταθερά και το πιέζουν ελαφρά πάνω στο ύφασμα. Δύο άλλοι συμμετέχοντες ρίχνουν με μια σπάτουλα το χρώμα σε μία από τα μακριές πλευρές πάνω στο τελάρο.

Βήμα 6: Ακολουθεί η εκτύπωση: ένας συμμετέχων τραβάει την ξύστρα ελαφρώς κεκλιμένη πάνω στην άλλη πλευρά του τελάρου, έτσι ώστε το χρώμα να περάσει ομοιόμορφα μέσα από το πλέγμα. Εδώ θα χρειαστεί λίγη πίεση. Ύστερα σηκώνουμε την ξύστρα και «σπρώχνουμε» πάλι πίσω το χρώμα, στην ίδια κεκλιμένη θέση όπως πριν.

Βήμα 7: Στη συνέχεια σηκώνουμε προσεκτικά το τελάρο, χωρίς να το μετατοπίσουμε πάνω στο ύφασμα. Το σχέδιο θα πρέπει τώρα να είναι ομοιόμορφο επάνω στο ύφασμα.

Βήμα 8: Η ίδια διαδικασία ακολουθείται για τα υπόλοιπα υφασμάτινα είδη. Ενδιάμεσα, πρέπει να προσθέτουμε λίγο χρώμα, ενώ μετά την τελευταία εκτύπωση το χρώμα που απέμεινε το ρίχνουμε πίσω στο δοχείο του.

Βήμα 9: Το πλέγμα πρέπει να πλυθεί με ζεστό νερό όσο ακόμη το χρώμα είναι υγρό. Το τελάρο πρέπει να στεγνώσει καλά ως την επόμενη διαδικασία εκτύπωσης. Εάν χρειάζεται άλλο ένα αυτοκόλλητο με ένα δεύτερο χρώμα για να συμπληρωθεί το σχέδιο, ακολουθούμε τη διαδικασία με τα ίδια βήματα. Ιδανικά το ύφασμα θα έπρεπε να έχει ήδη στεγνώσει, μια δεύτερη διαδικασία είναι καλύτερο να γίνει την επόμενη μέρα – ή τουλάχιστον έπειτα από ένα διάλειμμα.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Το Bauhaus υποστήριζε και προέβαλλε εξ αρχής την ιδέα ενός αφαιρετικού, απαλλαγμένου από διακοσμητικά στοιχεία, απλού και προσανατολισμένου σε γεωμετρικές φόρμες σχεδιασμού. Η εξυπηρέτηση της λειτουργικότητας, της παραγωγής, της χρήσης και των υλικών, καθώς και η ορατότητα της κατασκευαστικής χειρονομίας βρίσκονταν στο προσκήνιο, ανεξάρτητα από τις διαφορετικές προσεγγίσεις των Δασκάλων. Αυτές οι πτυχές βρήκαν εφαρμογή τόσο σε εκτεταμένα αρχιτεκτονικά σύνολα όσο και σε μεμονωμένα κτίρια, στη λειτουργική επίπλωση και σε φιλικές προς το χρήστη συσκευές ή κοινά αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Ο Βάλτερ Γκρόππιους ίδρυσε τη Σχολή με την αξίωση να ενώσει την τέχνη και την τεχνική. Στόχος ήταν η κατάρτιση ενός νέου τύπου καλλιτέχνη, ο οποίος θα σχεδίαζε στο χώρο του ντιζάιν και της αρχιτεκτονικής προϊόντα κατάλληλα για τη βιομηχανική μαζική παραγωγή. Στο Bauhaus δίδασκαν και φοιτούσαν αρχιτέκτονες, εικαστικοί καλλιτέχνες, τεχνίτες, επιστήμονες, παιδαγωγοί ή χορευτές διαφόρων ρευμάτων και από διάφορες χώρες.

Η τυπογραφία διαδραμάτιζε αρχικά, στο Bauhaus της Βαϊμάρης, έναν υποδεέστερο ρόλο, παρόλο που στο μάθημα «διδασκαλία τυπογραφικών χαρακτήρων» Δάσκαλοι και σπουδαστές πειραματίζονταν ήδη με γραμματοσειρές γεωμετρικών σχημάτων. Η θέση της τυπογραφίας στη διδασκαλία του Bauhaus άλλαξε μόλις το 1923, όταν ως διάδοχος του Γιοχάννες Ίπτεν ανέλαβε ο Λάζλο Μοχόλυ-Νάγκυ τη διεύθυνση του προπαρασκευαστικού κύκλου. Κατά τη διάρκεια της Έκθεσης Bauhaus του 1923 ιδρύθηκε ένα «εργαστήριο διαφήμισης» με επικεφαλής τον Βασίλι Καντίνσκι και τότε ξεκίνησε μια έντονη ενασχόληση με την τυπογραφία, η οποία αργότερα έγινε σημαντικό αντικείμενο του προγράμματος σπουδών.

Έγραφε ο Λάζλο Μοχόλυ-Νάγκυ στο περιοδικό Offset (τεύχος 7, 1926):

«Ζητούμενο είναι, για παράδειγμα, μια ενιαία γραφή, χωρίς πεζά και κεφαλαία. Μόνο ενιαία γράμματα – όχι με βάση το μέγεθος, αλλά με βάση τη μορφή. Εδώ θα μπορούσε φυσικά κανείς να εγείρει απαιτήσεις για ιδανικές μορφές, που

υπερβαίνουν κατά πολύ έναν εκσυγχρονισμό της σημερινής μορφής γραφής. Η γραφή μας βασίζεται –με εξαίρεση τα λιγοστά σύμβολα που συνάγονται από τη φωνητική τους απόδοση– σε πανάρχαιες συμφωνίες. Η γένεση αυτών των συμβόλων δεν μπορεί καν να εξακριβωθεί. Είναι πολύ συχνά μορφολογικές-στυλιστικές (ή και πρακτικές) τροποποιήσεις παραδεδομένων μορφών που δεν μπορούμε πλέον να ερμηνεύσουμε. Έτσι, θα μπορεί κανείς να μιλά για μια πραγματική αναδιοργάνωση της (τυπογραφικής) γραφής μόνον όταν αυτή πραγματοποιηθεί πάνω σε μια αντικειμενική φυσικο-επιστημονική βάση. Ίσως βάσει οπτικο-φωνητικών πειραμάτων, αποτελεσμάτων ηχητικών μορφών, σειсмоγραφικών-προβολικών δοκιμών ή παρόμοιων μεθόδων. Η υιοθέτηση βασικών σχημάτων, όπως ο κύκλος, το τετράγωνο, το τρίγωνο, οδηγεί σήμερα κατά την αναδιαμόρφωση της γραφής σαφώς σε ενδιαφέροντα μορφολογικά, αλλά και αναγκαία, πρακτικά αποτελέσματα. Από μια σκοπιά όμως, που σήμερα μπορεί να φαντάζει ακόμη ουτοπική, δεν μπορεί να αποτιμηθούν ως η σωστή προσέγγιση επίλυσης του προβλήματος».

Μετά τη μεταφορά στο Ντέσσαου, στο νέο κτίριο εγκατέστησαν εξ αρχής ένα στοιχειοθετήριο και ένα τυπογραφείο. Το εργαστήριο εκτύπωσης και διαφήμισης διηύθυνε από το 1925 ως το 1928 ο Χέρμπερτ Μπάγιερ. Ο τυπογραφικός σχεδιασμός των διαφημίσεων που φιλοτέχνησε για το Bauhaus καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την εικόνα της περιόδου του Ντέσσαου. Το κόκκινο και το μαύρο κυριαρχούσαν στα σχέδια, ως γραμματοσειρά χρησιμοποιήθηκε κυρίως η Schelter Grotesk, ενώ αργότερα περιστασιακά και η Futura. Ο Χέρμπερτ Μπάγιερ συνέχισε την ιδέα της ενιαίας γραφής, την οποία ονόμασε «παγκόσμια γραφή». Αφοσιώθηκε στην ανάπτυξη νέων εντύπων και της πρακτικής χρήσης τους όπως και σε γενικά ζητήματα της σύγχρονης διαφήμισης και των τεχνικών, οικονομικών και ψυχολογικών της αρχών. Στο σχεδιασμό γραμματοσειρών, ο Μπάγιερ βασίστηκε σε πολύ απλά γεωμετρικά στοιχεία. Στόχος του ήταν η τυποποίηση των διαδικασιών επικοινωνίας και η ανάπτυξη μιας ενιαίας τυπογραφικής εικόνας του Bauhaus.

Στις πρώτες δουλειές του εργαστηρίου συγκαταλεγόταν ο «Κατάλογος των Προτύπων», όπου προβάλλονταν επιλεγμένα προϊόντα του Bauhaus. Μέσω της εργασίας του εργαστηρίου εκτύπωσης και διαφήμισης, εγκαινιάστηκε στο Bauhaus του Ντέσσαου μια μεταρρύθμιση της γραφής, με εμφανέστερη έκφρασή της τη μικρογράμματα γραφή. Ο Μπάγιερ ζητούσε όλοι οι χαρακτήρες να βασίζονται στις βασικές μορφές του κύκλου και του τετραγώνου και να είναι ισόπαχοι.

Έγραφε στο τεύχος 10 του Offset το 1926:

«Δυστυχώς, σήμερα προκαλεί σύγχυση η απελπιστικά μεγάλη ποσότητα γραφών που έχουν “χαρακτήρα” ή είναι “καλλιτεχνικές”, οι οποίες έχουν δημιουργηθεί όλες με βάση την αρχή να επιτύχουν το προσωπικό ύφος και την πρωτοτυπία. Με τη φορτωμένη στολίδια μορφή τους φαντάζουν απαρχαιωμένες, παιχνιδιάρικες και πολύ περίπλοκες στην όψη. Προκειμένου να αντεπεξέλθουμε στις σημερινές και τις μελλοντικές απαιτήσεις, θα πρέπει να δείξουμε ένα μορφολογικά αντικειμενικό αποτέλεσμα».

«Δεν υπάρχει μεγάλο και μικρό αλφάβητο. Δεν υπάρχει ανάγκη να έχουμε για ένα φθόγγο ένα μεγάλο και ένα μικρό σύμβολο. Η ταυτόχρονη χρήση δύο εντελώς διαφορετικών ως προς το χαρακτήρα αλφαβητών είναι παράλογη και δυσαρμονική. (...) Οι γραφές εθνικού χαρακτήρα, όπως η φρακτούρ [γερμανική καλλιγραφική γραμματοσειρά], η γοθική, η ρωσική κ.λπ., με βάση το σημείο 1 (Διεθνής Συνεννόηση) αποκλείονται, γιατί είναι περιορισμένες».

Στα τέλη του 1925 το Bauhaus αποφάσισε να εισαγάγει τη μικρογράμματα γραφή και να χρησιμοποιεί πλέον μόνο έντυπα που συμφωνούσαν με τα υφιστάμενα πρότυπα DIN. Στα επιστολόχαρτα υπήρχε από τότε και μετά τυπωμένη η φράση:

«τα γράφουμε όλα πεζά, γιατί έτσι εξοικονομούμε χρόνο. εκτός αυτού: γιατί 2 αλφάβητα όταν με το ένα έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα; γιατί να γράφουμε με κεφαλαία, όταν δεν μπορούμε να μιλήσουμε με κεφαλαία;»

Όμως και ο Γιόζεφ Άλμπερς δουλεύει πάνω στο σχεδιασμό γραμματοσειρών χρησιμοποιώντας βασικά γεωμετρικά σχήματα. Στις δοκιμές του για μια «συνδυαστική γραφή», προέκυψε από τα τρία βασικά σχήματα τετράγωνο, τεταρτοκύκλιο και κύκλος ένα πλήρες αλφάβητο.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Βιβλία:

Bauhaus: 1919-1933

Συγγραφέας: Droste, Magdalena (1948-), Αρχείο Bauhaus

ISBN: 3822876011

Εκδότης: Taschen, 256 σελ.

Έτος έκδοσης: 1998

στον online κατάλογο:

<https://athen.bibliothek.goethe.de/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=1090>

50 Bauhaus-Ikonen, die man kennen sollte

Συγγραφέας: Straßer, Josef

ISBN: 9783791341972

Εκδότης: Prestel, 157 σελ., 240 mm x 195 mm

Έτος έκδοσης: 2009

στον online κατάλογο:

<https://athen.bibliothek.goethe.de/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=4520>

Σύνδεσμοι:

https://www.typografie.info/3/uploads/monthly_10_2010/ccs-1-1357467377,4537.jpg

https://www.typografie.info/3/uploads/monthly_10_2010/ccs-1-1357467377,3605.jpg

<https://www.bauhaus100.de/das-bauhaus/werke/druck-und-reklame/>

https://www.bauhaus100.de/fileadmin/processed/c/4/csm_Bayer_Herbert_Katalog_Muster_Titelblatt_1_925_4d317a0e6a.jpg

Ντοσιέ φωτογραφιών: Φωτογραφική τεκμηρίωση ενός εργαστηρίου μεταξοτυπίας στο πλαίσιο του «Spaces of Reflection» στη 10η Μπιενάλε του Βερολίνου.

Σχεδιασμός και φωτογραφίες: Alexia Manzano

Αυτό το εργασία χορηγείται με άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).